

"So I said, . . . then He said, . . ."

Rambam's Introduction to Perek Helek

הקדמת הרמב"ם לפרק חלק

1

וְהַיְסוּד הַשְּׂשִׁי – הַנְּבוּאָה. וְהוּא, לִידַע שֶׁזֶה הַמִּין הָאֲנוּשִׁי יִמְצָאוּ בוֹ אָנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טְבָעִים מְעֵלִים מְאֹד וְשִׁלְמוֹת רַבָּה, וַיְכַוְּנוּ נִפְשׁוֹתֵיהֶם עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ צוּרַת הַשֶּׁכֶל, וְאַחַר כֵּן יִדְבַק אוֹתוֹ הַשֶּׁכֶל הָאֲנוּשִׁי בַשֶּׁכֶל הַפּוֹעֵל, וַיִּשְׁפַּע עֲלֵיהֶם מִמֶּנּוּ שִׁפְעַת²¹ נִכְבֵּד, וְאַלֶּה הֵם הַנְּבִיאִים, וְזוֹ הִיא הַנְּבוּאָה וְזֶה עֲנִינָהּ. וּבְאִוֵּר זֶה הַיְסוּד בְּשִׁלְמוֹת יֶאֱרַךְ מְאֹד. וְאִין בְּנִתְנֵנוּ לְהִבְיָא מוֹפֵת עַל כָּל יְסוּד מֵהֶם, וְלִבְאָר אָפְנֵי הַשְּׂגָתוֹ, לְפִי שֶׁזֶה הוּא כָּלל הַחֻקִּים כְּלוֹ, וְאָמְנָם נִזְכָּרִים עַל דֶּרֶךְ הַהוֹדָעָה בְּלִבְד. וּפְסוּקֵי הַתּוֹרָה מְעִידִים עַל גְּבוּאָת נְבִיאִים רַבִּים.

Rambam's Laws of Fundamentals Chap. 7

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ז

2

א מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני-האדם. ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו; ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד. אדם שהוא ממלא בכל-המדות האלו, שלם בגופו, כשיפגוש פחדים וימשך באותם הענינים הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג; והוא מתקדש והולך ופורש מירכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן, והולך ומנורי עצמו ומלמד גפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו, אלא דעתו פנויה תמיד למעלה קשורה פחת הכפא להבין באותן הצורות הקדושות הטהורות, ומסתכל בחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא כלל: מצורה ראשונה עד טבור הארץ וידע מהן גדלו – מיד רוח הקדוש שורה עליו. ובצת שתגוש עליו הרוח, תתערב גפשו במעצת המלאכים הנקראים: "אישים" ויהפך לאיש אחר ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה, אלא שנתעלה על מעצת שאר בני-אדם החכמים, כמו שנאמר בשואל: והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר (שמואל-א י, ו).

ב הנביאים – מעלות מצלות הם: כמו שיש בחכמה חכם גדול מחברו, כך הנבואה נביא גדול מנביא. וכלם אין רואים מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה, או ביום אחר שתפל עליהם תרדמה, כמו שנאמר: במראה אליו אתנדע בחלום אדבר-בו (במדבר יב, ו). וכלם קשמתנבאים – אבריהם מודעזעים ולח הגוף כולל ועשתונותיהם מתטרפות ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה, כמו שנאמר באברהם: והנה אימה חשכה גדולה נפלת עליו (בראשית טו, יב). וכמו שנאמר בדניאל: והודי נהפך עמי למשחית ולא עצרתי כח (דניאל י, ח).

ד כל-הנביאים אין מתנבאים בכל-עת שירצו, אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים; שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה. לפיכך בני הנביאים – לפניהם גבל ותף וקליל וכנור והם מבקשים הנבואה, וזהו שנאמר: והמה מתנבאים (שמואל-א י, ה), כלומר: מהלכים בדרך הנבואה עד שינבאו, כמו שאמה אומר: פלוני מתגדל.

ה אלו שהם מבקשים להתנבא, הם הנקראים בני הנביאים. ואף-על-פי שמכוונים דעתם, אפשר שתשרה שכינה עליהם ואפשר שיעא תשרה.

Rambam's Laws of Fundamentals Chap. 7

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ז

2

בא וְעָשָׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאָמַר שֶׁהָאֵל שֶׁלָּחוּ – מִצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִמֶּנּוּ,¹ שֶׁנֶּאֱמַר: אֲלֵינוּ תִשְׁמָעוּן (דברים יח, טו). וְאֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינּוּ נִבְיָא – וְזֶה הָאוֹת לֹשׁ לֹ דְבָרִים בְּגוֹי – וְאֶף-עַל-פִּי-כֹן מִצְוָה לְשַׁמֵּעַ לוֹ, הוֹאִיל וְאָדָם גְּדוֹל וְחָכֵם וְרָאוּי לְנִבְוָאָה הוּא, מִצְמִידִים אוֹתוֹ עַל חֻקְתּוֹ.² שֶׁבִּקֵּה נִצְטוּיֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְחַתֵּךְ אֶת-הַדִּין עַל-פִּי שְׁנֵי עֲדִים כְּשָׂרִים – וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהַעֲרִידוּ בְּשֶׁקֶר – הוֹאִיל וְכִשְׂרִים הֵם אֲצִלָּנוּ מִצְמִידִים אוֹתָם עַל כְּשָׂרֵתָם.³ וּבְדְבָרִים הָאֵלֶּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם נֶאֱמַר: הַנִּסְתָּרֹת לִי אֵלֵהֵינוּ וְהַגְלֹת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ (דברים כט, כח). וְנֶאֱמַר: פִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינַיִם וַיִּי-יִרְאֶה לְרֵבֵב (שמואל א טו, ז).

ז הַנִּבְיָא – אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה נִבְוָאתוֹ לְעַצְמוֹ בְּלִבָּד: לְהִרְחִיב לְבוֹ וְלְהוֹסִיף וְעַתּוֹ עַד שֶׁיִּדַע מַה שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים. וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁלַח לְעַם מַעֲמֵי הָאָרֶץ, אוֹ לְאֲנָשֵׁי עִיר אוֹ מִמְלָכָה: לְבִוּוֹן⁴ אוֹתָם וְלְהוֹדִיעֵם מַה-יַעֲשׂוּ, אוֹ לְמַנְעֵם מִמַּעֲשִׂים הָרָעִים שֶׁיִּבְדִּיעוּהֶם. וְכִשְׁמַשְׁלָחִים אוֹתוֹ נוֹתָנִים לוֹ אוֹת וּמוֹפֵת, כְּדִי שֶׁיִּדְעוּ הָעָם שֶׁהָאֵל שֶׁלָּחוּ בְּאִמְתּוֹ.⁵ וְלֹא כְּלֵ-הַעוֹשָׂה אוֹת וּמוֹפֵת מֵאֲמִנִים לוֹ⁶ שֶׁהוּא נִבְיָא,⁷ אֲלָא אָדָם, שֶׁהֵינּוּ יוֹדְעִים בּוֹ מִחֻקְתּוֹ שֶׁהוּא רָאוּי לְנִבְוָאָה בְּחֻקְתּוֹ וּבְמַעֲשָׂיו שֶׁנִּתְעַלָּה בְּהֵן עַל כְּלֵ-בְגֵי גִילוֹ, וְהָיָה מְהֻלָּךְ בְּדַרְכֵי הַנִּבְוָאָה בְּקִדְשָׁתָהּ וּבְפִרְיִשׁוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן

Rambam's Laws of Fundamentals Chap. 10

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק י

3

(ירמיה כג, כח). כְּלוּמַר: שֶׁדְּבָרֵי הַקּוֹסְמִים וְהַחֲלוּמוֹת כֹּתְבָן שֶׁנִּתְעַרְבּוּ בּוֹ מֵעַט בָּרַ; וְדָבַר הִי כְּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִבֵּן כֶּלֶל. וּבְדָבָר הַזֶּה הַכְּתוּב הַבְּטִיחַ וְאָמַר: שֶׁאוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁמוֹדִיעִים הַמַּעֲוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים לְאִמּוֹת וּמְכַבְּבִים, הַנִּבְיָא יוֹדֵיעַ לָכֵם דְּבָרֵי אִמְתּוֹ וְאֵין אִתָּם צְרִיכִים לְמַעֲוֹן וְקוֹסֵם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,¹ שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא-יִמְצָא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבַתּוֹ בָּאֵשׁ וְגוֹ', כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה וְגוֹ', וְאָמַר: נִבְיָא מִקְרָבָה מֵאֲחִיקָה וְגוֹ' (דברים יח, יי-יד-טו). הָא לְמַדְתָּ, שֶׁאֵין הַנִּבְיָא עוֹמֵד לָנוּ אֲלָא לְהוֹדִיעֵנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִים לֵהוֹיֵת בְּעוֹלָם: מִשְׁבַּע וְרַעֲב, מִלְחָמָה וְשָׁלוֹם וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. וְנֶאֱפִלּוּ צְרָכֵי יְחִיד מוֹדִיעַ לוֹ: כְּשֶׁאוֹל שֶׁאֲבָדָה לוֹ אֲבָדָה וְהִלָּךְ לְנִבְיָא לְהוֹדִיעוֹ מִקּוֹמָה,² וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֶּוּ הַדְּבָרִים הוּא שֶׁיֹּאמַר הַנִּבְיָא: לֹא שֶׁיַּעֲשֶׂה דָת אַחֲרַת אוֹ יוֹסִיף מִצְוָה אוֹ יִגְרַע. ד' דְּבָרֵי הַפְּרָעוֹת שֶׁהַנִּבְיָא אוֹמֵר, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: פְּלוּנֵי נְמוֹת, אוֹ שֶׁנָּה פְּלוּנֵי תִּשְׁנֵת רַעֲב אוֹ מִלְחָמָה וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלֶּוּ – אִם לֹא עֲמָדוּ דְבָרָיו אֵין בְּזָה הַכְּחָשָׁה לְנִבְוָאתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים: הִנֵּה דָבַר – וְלֹא בָּא! שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲרָף-אֶפְסִים וְרַב-חֶסֶד וְנָחֵם עַל הָרָעָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְנִסְלַח לָהֶם כְּאֲנָשֵׁי נִינְוֵה,³ אוֹ שֶׁתִּלָּה לָהֶם כְּחֻקְתָּהּ.⁴ אֲבָל אִם הַבְּטִיחַ עַל טוֹבָה וְאָמַר שֶׁיִּהְיֶה כֵּן וְכָךְ, וְלֹא בָּאָה הַטוֹבָה שֶׁאָמַר – בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא נִבְיָא שֶׁקֶר, שֶׁכֶּל-דְּבַר טוֹבָה שֶׁיִּגְזֹר הָאֵל אֶפְלִי עַל-תְּנַאי, אֵינּוּ חוֹזֵר.⁵ (וְלֹא מִצִּינּוּי שֶׁחֹזֵר בְּדָבַר טוֹבָה אֲלָא בְּחֻרְבָן רֵאשׁוֹן, כְּשֶׁהַבְּטִיחַ לְצַדִּיקִים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ עִם הָרָשָׁעִים וְחֹזֵר בְּדְבָרָיו.⁶ וְזֶה מִפְּרִשׁ בְּמִסְכַּת שְׁבֹת.) הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבְּדְבָרֵי הַטוֹבָה בְּלִבָּד יִבְחֹן הַנִּבְיָא. הוּא שֶׁיִּרְמָקֶיהוּ אָמַר בְּתִשְׁבּוּתוֹ לְחַנּוּנָהּ בְּן-עִזוּר, כְּשֶׁהָיָה יִרְמָיָה מִתְּנַבֵּא לְרַעֲה וְחַנּוּנָהּ לְטוֹבָה, אָמַר לוֹ לְחַנּוּנָהּ: אִם לֹא יַעֲמָדוּ דְבָרֵי, אֵין בְּזָה רְאִיָּה שֶׁאֵינִי נִבְיָא שֶׁקֶר,⁷ אֲבָל אִם לֹא יַעֲמָדוּ דְבָרָיָה, יִדְעַע שֶׁאִתָּה נִבְיָא שֶׁקֶר.⁸ שֶׁנֶּאֱמַר: אֵף שֶׁמַּע-נָא הַדְּבָר הַזֶּה וְגוֹ', הַנִּבְיָא אֲשֶׁר יִבְנֵא

א כְּלֵ-נִבְיָא שֶׁיַּעֲמַד לָנוּ וְיֹאמַר שֶׁהִי שֶׁלָּחוּ, אֵינּוּ צְרִיךְ לְעַשׂוֹת אוֹת כְּאֶחָד מֵאוֹתוֹת מִשָּׁה רַבְּנּוּ אוֹ כְּאוֹתוֹת אֵלֶּיהוּ וְאֵלֵיִשָׁע, שֶׁיִּשֵּׁ בָהֶם שְׁנוּי מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם; אֲלָא הָאוֹת שֶׁלוֹ: שֶׁיֹּאמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים לֵהוֹיֵת בְּעוֹלָם וְיִאֲמָנוּ דְבָרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבָּךְ אֵיכָה יָדַע אֶת-הַדְּבָר וְגוֹ' (דברים יח, כא). לְפִיכֵךְ כְּשִׁיבָא אָדָם הָרָאוּי לְנִבְוָאָה⁹ בְּמִלְאָכוֹת הַשָּׁם וְלֹא יָבֵא לְהוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע, אֲלָא לְעַבֵּד אֶת-הִי בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: קִרַע לָנוּ הַיָּם! אוֹ הַחַיָּה מֵת! וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֶּוּ, וְאַחַר כֵּן נֶאֱמָר: אֲלָא אוֹמְרִים לוֹ: אִם נִבְיָא אִתָּה – אָמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים לֵהוֹיֵת! וְהוּא אוֹמֵר. וְאֵינוּ מַחֲפִים לְרֵאוֹת: הַיִּבְאוּ דְבָרָיו אִם לֹא יָבֵאוּ. וְנֶאֱפִלּוּ נִפְלֵ דְבַר קֶטַן, בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא נִבְיָא שֶׁקֶר,¹⁰ וְאִם בָּאוּ דְבָרָיו כֶּלָּם – יִהְיֶה בְּעֵינָיו נֶאֱמָן.

ב וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ פְּעִמִים הַרְבֵּה.¹¹ אִם נִמְצְאוּ דְבָרָיו נֶאֱמָנִים כֶּלָּם – הָרִי זֶה נִבְיָא אִמְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁמוּאֵל: יִדְעַע כְּלֵ-יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד-בָּאָר שְׁבַע כִּי-נֶאֱמָן שֶׁמוּאֵל לְנִבְיָא לִי (שמואל א ג, כ).

ג וְהָלֵא הַמַּעֲוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים אוֹמְרִים מַה-שֶּׁעֲתִיד לֵהוֹיֵת, וְמַה הַפְּרִשׁ יֵשׁ בֵּין הַנִּבְיָא וּבֵינָם? אֲלָא, שֶׁהַמַּעֲוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם – מִקְצֵת דְּבָרֵיהֶם מִתְקַיְמִים וּמִקְצֵתָם אֵין מִתְקַיְמִים, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: יַעֲמִדוּ-נָא וְיִוְשִׁיעֵךְ הַבְּרִי שְׁמַיִם הַחַיִּים בְּכּוֹכְבֵים מוֹדִיעִים לְחֻדָּשִׁים מֵאֲשֶׁר יָבֵאוּ עֲלֶיךָ (ישעיה מז, יג); "מֵאֲשֶׁר"¹² – וְלֹא "כְּלֵ-אֲשֶׁר". וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם מִדְּבָרֵיהֶם כְּלוּם, אֲלָא יַעֲשֶׂוּ בְכַלִּי, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר: מִפֶּר אוֹתוֹת בְּיָדִים וְקִסְמִים יְהוֹלֵל (שם מד, כה). אֲבָל הַנִּבְיָא – כְּלֵ-דְבָרָיו קִימִין, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר יִי אֲרַעָה (מלכים ב י, י). וְכֵן הוּא אוֹמֵר: הַנִּבְיָא אֲשֶׁר-אִתּוֹ חַלּוּם יִסְפֵּר חַלּוּם, וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אִתּוֹ יִדְבַר דְּבָרֵי אִמְתּוֹ; מַה-לְתַבֵּן אֶת-הַבֶּר נֶאֱמַר-יִי?

Rambam's Laws of Fundamentals Chap. 10

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק י

3

לְשֵׁיוֹם בָּבֵא דְבַר הַנְּבִיא יִדְעֵה הַנְּבִיא אֲשֶׁר-שָׁחַח יי בְּאַמֶּת
(ירמיה כח, ז-ט).

ה נביא שהעיר לו נביא אחר שהוא נביא – הרי הוא בחזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה. שהרי משה רבנו העיד ליהושע והאמינו בו כל-ישאל קדם שיעשה אות. וכן לדורות: נביא שנודעה נבואתו והאמנו דבריו פעם אחר פעם; או שהעיד לו נביא והיה הולך בדרכי הנבואה – אסור להשב אתריו ולהרהר בנבואתו שמה אינה אמת; ואסור לנסותו יותר מדי, ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם, שנאמר: לא תנסו את-יי אלהיכם בפאשר נסיתם במדבר (דברים ו, טז), שאמרו: ה'יש יי בקרבנו אם אין? (שמות יז, ז). אלא מאחר שנודע שזה נביא, נאמינו ונדעו כי ה' בקרבם ולא יהרהרו ולא יחשבו אתריו, כענין שנאמר: ונדעו פי-נביא ה'ה בתוכם (יחזקאל ב, ה).

Rambam's Laws of Repentance Chap. 5

רמב"ם הל' תשובה פרק ה

4

ה שמה תאמר: והלא הקדוש-ברוך-הוא יודע כל-מה-שיהיה כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי (ישעיה נה, ח). קדם שיהיה- ידע שזה יהיה צדיק או רשע, או לא ידע? וכיון שכן הוא ידע הקדוש-ברוך-הוא אם ידע שהוא יהיה צדיק – אי-אפשר שלא יהיה צדיק; ואם כל-הברואים והמעשים; אבל גודע בלא ספק, שמעשה האדם ביד תאמר שידע שיהיה צדיק, ואפשר שיהיה רשע – הרי לא ידע הדבר על-בריו? דע שתשובת שאלה זו ארכה מאריך מדה' ורחקה מני ים, וכמה עקרים גדולים והנררים רמים תלויים בה; אבל צריך אמת לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר: כבר בארנו בפסק שני מהלכות יסודי התורה, שהקדוש-ברוך-הוא אינו יודע מדעה שהיא חוץ ממנו, ככני-אדם שהם ודעתם – שנים; אלא הוא יתעלה שמו, ודעתו – אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על-בריו. וכשם שאין כח באדם להשיג ולקצא אמתת הבורא, שנאמר: כי לא-יראני האדם וחי (שמות לג, כ), כך אין כח באדם להשיג ולקצא דעתו של בורא. הוא שהנביא אמר:

וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל-בלק וכה תדבר:

במדבר כג:

5

5. AND THE ETERNAL PUT A WORD IN BALAAM'S MOUTH. Some commentators¹²³ explain that Balaam did not understand the words [he said], but G-d filled him with words and said to him: "Return unto Balak, and thus thou shalt speak,"¹²² for the words will come forth [automatically] from your mouth." Perhaps this is also the opinion of our Rabbis, who have said:¹²⁴ "He shaped his mouth and formed it [so that he would speak as He desired], like a person who fixes a nail onto a board. Rabbi Eleazar says: It was an angel that spoke: Rabbi Yehoshua says: etc."¹²⁵ But it does not appear to me to be correct [that Balaam did not know what he was saying], because he said [that he] *heareth the words of G-d; seeth the vision of the Almighty.*⁹⁷ But the meaning of [the word] 'ayasem' (and He put) is "instruction," signifying He taught him the words so that he should recite them with his mouth, and he should not forget or omit any part of it, similar to [the expression], *teach thou it the*

(ה) וטעם וישם ה' דבר בפי בלעם, יש מפרשים כי לא ידע בלעם כדברים אך ה' מילא אותו דברים ואמר לו שוב אל בלק וכה תדבר כי יצאו הדברים מפיו, ואולי כן דעת רבותינו שאמרו¹²⁶ עיקם את פיו ופיקמו¹²⁷ כאדם שקובע מסמר בלוח, ר' אלעזר אומר מלאך היה מדבר¹²⁸, ר' יהושע אומר וכי¹²⁹. ואינו נכון בעיני בעבור אמרו שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה (להלן כד ד). אבל טעם וישם, הלימוד, שלמדו הדברים שיגרום אותם כפיו ולא ישכח ולא יפיל מהם דבר, כטעם ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם (דברים לא יט), וכן כי על-פי אבשלום היתה שומה (ש"ב יג לב).

children of Israel; 'simah' (put it) in their mouths.¹²⁶ Similarly, for by the appointment of Absalom this hath been 'sumah' ('put; determined').¹²⁷